

STJEPAN SELIŠĆEVIĆ / ŽELIŠĆEVIĆ OD GACKE*
BISKUP I JUNAK (1694-1703)

Ante Sekulić, Zagreb

Različito je ispisano ime i prezime Stjepana Selišćevića: za neke je pisac *Stephanus IV. Selischevich de Gaczka*¹, dok se u drugih piše *Stjepan Želišćević*, a Ljudevit Ivančan u tekstu o zagrebačkim kanonicima piše *Selišćević* i *Želišćević*², ponegdje *Šelišćević*. Budući da je u arhivskoj građi svugdje obiteljsko ime ispisano kao *Selišćević/Selischevich* u ovom će sažetom prikazu života i rada zagrebačkog biskupa Stjepana Selišćevića biti ispisano prema ispravama.

1. Iz životopisa Stjepana Selišćevića³ poznat je podatak o njegovu rođenju godine 1637. u tuheljskoj župi, u plemićkoj obitelji.⁴ Školovao se u Ugarskoj (*humaniora*) i Zagrebu u biskupskom dvoru Petra Petretića (*rethorica*). Za zagrebačko sjemenište je prisegnuo 14. listopada 1657, a također iste godine za bečki kolegij. Nakon smrti Nikole Medaka (umro 24. veljače 1661) postao je Selišćević zagrebačkim kanonikom premda je još boravio u Beču. Za kanonika je ustoličen 2. travnja 1661. Zatim se opet vratio u Beč gdje je bio kuratorom do godine 1662. a od 1663. rezidirao je u Zagrebu. No, iste je godine u rujnu upućen u Bolognu gdje je zamijenio u rektorskoj službi Matiju Stoklasa. 1664. je došao u zavičaj bez dopuštenja kaptola, jer mu je umro otac pa se bojao da maćeha ne potraži imutak. Jamačno bi ga Kaptol bio kaznio da se biskup Petretić nije zauzeo za njega. U Bologni je obavljao rektorsku službu Petru Bundiću. Lj. Ivančan pak bilježi da je za svoga rektorata češće putovao u društvu sa markgrofom Paleostijem u Veneciju i Milan, te da je preko dva mjeseca boravio u Rimu obavljajući poslove zavoda i biskupa.⁵ Kalničkim arhidakonom imenovan je godine 1670, a godine 1676. bekšinskim.⁶ Godine 1681. bio je delegat kaptola na požunskom saboru. Iz Selišćevićeva životopisa treba zabilježiti još neke podatke: 1669. bio je

* Ovim prilogom o Stjepanu Selišćeviću, biskupu i junaku, uredništvo *Crkve u svijetu* pridružuje se proslavi 900. obljetnice Nadbiskupije zagrebačke.

1 J. Buturac - A. Ivandija, *Povijest Katoličke crkve među Hrvatima*, Zagreb 1973, str. 333.

2 Usp. Lj. Ivančan, *Podatci o zagrebačkim kanonicima (...)*, rukopis, str. 594-597.

3 T. Kovačević, *Catalogus praesulum (...)*, rukopis, Arhiv JAZU, sign. II. d 219. s. n. - Od istoga pisca: *De aris in ecclesia cathedrali Zagradiensi in anno 1720 existentibus*.

4 B. Zmajčić, *Grbovi zagrebačkih biskupa i nadbiskupa*, Zbornik Nadbiskupije zagrebačke (NZ), I., Zagreb 1944, str. 485. Auktor pripominje da je Stjepan Selišćević "potomak starog ličkog plemstva, kako se to razabire iz njegova pridjevka 'de Gaczka' koje se već od duljeg vremena naselilo u Tuhlju (Varaždinska županija)".

5 Lj. Ivančan, nav. dj., str. 595.

6 J. Buturac, *Zagrebački biskupi i nadbiskupi (...)*, ZN, I., Zagreb 1944, str. 55.

petrovinski špan, godine 1671. nadzornik šuma, od 1675. do 1678. bio je toplički špan (tada je dvije godine boravio u Varaždinskim Toplicama budući da je general Ljudevit Suza nastojao zauzeti, prisvojiti toplički kaštel). No, Stjepan Selišćević je obavio neugodnu službu kada je u ime Kaptola i stališa bio upućen u Beč kralju (1670) da u vrijeme pobune hrvatskih i ugarskih velikaša (Petra Zrinskoga, Krste Frankopana, F. Nádasdyja i dr.) uvjeri Bečki dvor o lojalnosti. Ivančan pripominje, da je kao "nuntius kraljevine bio milostivo primljen".⁷

Zanimljiv je događaj u Selišćevićevu životu iz godine 1685. za velikog rata koji su protiv Turske vodile Njemačka, Poljska i Mletačka republika. Zagrebački je kaptol sudjelovao u spomenutom ratu sa svojim banderijem koji su činili kmetovi s kaptolskih imanja kod Siska, Varaždinskih Toplica i Sesevetskog Kraljevca. Ovoga puta na čelu banderija bio je Stjepan Selišćević i Martin Babočaj. Vojni zapovjednik u Slavoniji bio je general grof Jakov Leslie.⁸ Pred Osijekom se zametnula velika bitka u kojoj su se isticali hrvatski konjanici.⁹ No, u tom konjaničkom boju "junački se ponio zagrebački kanonik Stjepan Selišćević. On se u ljutoj borbi našao usred turskih konjanika, kamo ga je ponio njegov konj. Da odbrani ugroženi život, bijaše kanonik prisiljen, da se posluži svojim oružjem. Selišćević je opalio kuburu, pa je tane pogodilo i ubilo turskoga zastavnika. Dok je taj Turčin padao s konja, ugrabio je kanonik tursku zastavu (...)"¹⁰ Naknadno je S. Selišćević molio papu Inocenta XI. neka ga riješi "iregularnosti" koju je počinio kao svećenik budući da je ubio Turčina. Papa ga je riješio iregularnosti o čemu je sačuvano papino pismo koje se čuva u Nadbiskupskom arhivu.¹¹

Stjepan Selišćević je imenovan 16. siječnja 1688. zagrebačkim velikim prepositom nakon što je *Aleksandar Mikulić* imenovan zagrebačkim biskupom (1688-1694). U bilješkama o spomenutom imenovanju ističu se vrline Selišćevićeve i junaštvo kod Osijeka "ubi decapitato Turcarum vexilli tero vexillum obtinuerit ...".¹² U uglednoj službi koju je obnašao, imao je Selišćević prigode iskušati svoje domoljublje u obrani Banske krajine. Grof *Petar Keglević* u pismu *Ill. et rev. domino Stephano Selischevich, almae cathedralis ecc. canonico et praeposito majori*¹³ tumači o teškoćama koje su izazvali Vlasi između Une i Kupe te nastojanja austrijskih vlasti da oduzmu

⁷ Lj. Ivančan, nav. dj., str. 595.

⁸ R. Horvat, *Junaštvo zagrebačkog kanonika Selišćevića*, Obzor, 79(1939), br. 172, str. 1-2.

⁹ *Mittheilungen des Kriegsarchivs*, IV., Wien, 1885., str. 240-244. Izvješće generala J. Leslieja.

¹⁰ R. Horvat, nav. dj., ondje.

¹¹ Nadb. arhiv, *Ecclesiastica*, 144., str. 6.

¹² *Chron. Bon.* 255. - Usp. Lj. Ivančan, nav. dj., 595.

¹³ Nadb. arhiv, *Epistolae*, vol. XXI., br. 70. Usp. R. Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, 3., Zagreb 1889., br. III.

krajinu ispod banske vlasti. No, s novodoseljenim Vlasima pravoslavicima imat će Selišćević teškoća i kasnije u svojoj službi zagrebačkog biskupa.¹⁴

Iz Bolonjskog ljetopisa (*Chron. Bon.*) ispisao je Lj. Ivančan podatak da je Selišćević imenovan 15. lipnja 1691. naslovnim biskupom krbavskim. Međutim, imenovanju se protivio senjsko-modruški biskup Sebastijan Glavinić, jer je Krbavska biskupija već prije bila združena sa senjskom. Selišćević nije potvrđen, ali je zadržao naslov.¹⁵

Nakon smrti biskupa A. Mikulića 10. svibnja 1694.¹⁶ imenovan je Stj. Selišćević njegovim nasljednikom (31. svibnja 1694).¹⁷ Papa je imenovanje potvrdio 10. siječnja 1695. Razlog tolikom vremenskom razmaku od imenovanja do njegove potvrde treba tražiti u oporbi bosanskog biskupa Nikole Ogramića.¹⁸ Biskupsku posvetu obavio je bačko-kaločki nadbiskup i crkveni stožernik Leopold Kolonić, u Đuru 20. ožujka 1695. Biskupski grb Stjepana IV. Selišćevića opisuje B. Zmajić ovako: "Razkoljen unutra uvinutim šiljkom, koji se izdiže iz donjeg ruba štita. Sprieda i straga po jedan na više se penjući lav, koji drži u prednjoj šapi krivošiju. U šiljku na trobriegu kuna, nad kojom lebdi šestorokraka zvijezda. Na štitu mitra sa štapom, koji visi koso iz štita. Boje nepoznate."¹⁹

2. Stjepan Selišćević je za svoga biskupovanja učinio krupna djela i pridonio razvitku prostrane biskupije.

2. 1. Za svoje biskupske službe Selišćević je želio ponovno pripojiti župe požeškoga kotara području svoje biskupije. Prema sačuvanoj arhivskoj građi, koja je djelomično objelodanjena,²⁰ spor s bosanskim biskupom Nikolom Ogramićem nije bio jednostavan i obziran. Već 20. studenog 1694. piše fra Luka Ibrišimović Sokol zagrebačkom biskupu kako bosanski biskup zadire u prava zagrebačke biskupije, on pak osobno da nikad nije tražio za sebe časti već slavu Božju. Bosanski pak biskup (suredovnik fra Lukin) je zločest (*natura non humana*,

¹⁴ Usp. Pismo Pavla Rittera Vitezovića biskupu Stj. Selišćeviću 20. prosinca 1695. iz Ljubljane; Petra Crnkovića iz Beča, 31. prosinca 1695. i dr.

¹⁵ Lj. Ivančan, nav. dj., str. 597.

¹⁶ J. Buturac u svome članku o zagrebačkim biskupima uz podatak o smrti A. Mikulića upućuje na izvore: Lj. Ivančana, T. Kovačevića (*Cathalogus praesulum epis. Zagrabienensis*). Međutim, ima nejasnoća u tome, jer spomenuti Ivančan na str. 597. spominje da je A. Mikulić "umro (...) 31. V. 1694." Jamačno su u rukopisu pobrkani nadnevc.

¹⁷ R. Horvat, nav. dj., str. 2.

¹⁸ Nikola Ogramić, Požežanin, franjevac i bosanski biskup. Imenovao ga je Bečki dvor 1669, a Sv. Stolica ga je potvrdila 1671. Biskupsku je službu obavljao u Bosni i Srednjoj Slavoniji. Za vlast u Slavoniji se borio protiv beogradskog biskupa *Mateja Benlića*. Za slavonske župe borio se protiv zagrebačkog biskupa (vikar je bio fra Luka Ibrišimović Sokol).

¹⁹ B. Zmajić, *Grbovi zagrebačkih biskupa (...)*, ZN, I., str. 485.

²⁰ R. Lopašić, *Slavonski spomenici za XVII vek*, Starine JAZU, knj. 30., Zagreb 1902, str. 114-133, 154-165.

sed revera infernalis est) i širi glasine da je L. Kolonić, stožernik i uglednik crkve u Ugarskoj, dokinuo svaku jurisdikciju zagrebačkim biskupima u Slavoniji.²¹ Luka Ibrišimović, u službi vikara za slavonsko područje, opet piše 29. prosinca 1694. o poteškoćama i smetnjama koje čini bosanski biskup; pripominje da mu je i život u pogibelji, ali da će ustrajati makar pretrpio još više zla nego prošlih 20 godina (*quidquid esset ex parte mea, sicut intra transactos 20 annos multis effectus persecutionibus, quo uberius potui, continuavi*).²² Franjevci u samostanima i župama slavonskim (*districtus et episcopatus Diacovenssis, alias Bosnensis*) napisali su 24. lipnja 1695. i pojedinačno, osobno potpisali priznanje biskupu Ogramiću da ga priznaju svojim zakonitim biskupom.²³ U spor su se upleli kralj Leopold²⁴ i grof Leopold Kolonić, kardinal.²⁵

U rješenju spora i sudskog postupka oko slavonskih župa imali su udjela, osim spomenutih, Martin Zemljak, komorskoga nadzornika, Jakov Mavračić, župnik, Pavao Széchény, bačko-kaločki nadbiskup i Pavao Ritter Vitezović. Konačno, dugotrajni spor je riješen u korist Stjepana Selišćevića (troškovi su iznosili 10.000 for.).²⁶ Oko granica zagrebačke biskupije značajno je pismo spomenutoga P. R. Vitezovića upućeno Stj. Selišćeviću u kojem priopćuje povijesne podatke glede Slavonije i raširenja Pečujske biskupije. Pismo je upućeno iz Beča 25. listopada 1701.²⁷

Nisu bili jednostavni odnošaji niti na zapadnoj strani Zagrebačke biskupije, o čemu je riječ u pismu Pavla Ritтера Vitezovića od 20. prosinca 1695. upućenom Selišćeviću. U njemu pisac "zaklinje ... Hrvate, da čuvaju i brane od Štajeraca" Bansku krajinu, jer će inače izgubiti "kao što im se je jur izmakla Lika i Krbava".²⁸

2. 2. Graditeljske zamisli i nakane biskupa Stjepana Selišćevića zabilježili su pisci, primjerice Janko Barlè o popravkama zagrebačkih gradskih zidina,²⁹ dok Lj. Ivančan piše da je Selišćević "dospio (...)

²¹ Nadb. arhiv, *Epistolae ad diversos*, vol. CXLI (III), br. 87. Usp. R. Lopašić, nav. dj., str. 114-115.

²² Nadb. arhiv, *Epistolae ad episcopos*, vol. XXII., br. 108. Usp. R. Lopašić, nav. dj., str. 116-117.

²³ Usp. R. Lopašić, nav. dj., str. 118-120.

²⁴ Leopold I., kralj, napisao je kardinalu Gõesu, da bosanski biskup nema nikakvih prava na slavonsko područje, jer o tome može odlučivati samo ugarski (i hrvatski) kralj (i sudovi). Usp. *Epistolae ad diversos*, vol. CLII. (XIV.), br. 82. Usp. R. Lopašić, nav. dj., str. 120-122.

²⁵ L. Kolonić je 6. veljače 1696. iz Požuna pismom pozvao neka i nadalje bude podložan zagrebačkom biskupu. Usp. R. Lopašić, nav. dj., str. 122-123. Nadb. arhiv, *Epistolae ad diversos*, tom CXLIII.

²⁶ Lj. Ivančan, nav. dj., str. 597.

²⁷ Nadb. arhiv, *Epistolae ad diversos*, CLIV. (XIII.), str. 168.

²⁸ R. Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, 3., Zagreb 1889, str. 23-25.

²⁹ J. Barlè, *Popravak zagrebačkih gradskih zidina*. Vjesnik Kralj. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga arhiva, 15 (1913), svez. 2., str. 147-148.

biskupske rezidencije na raznim biskupskim posjedima: u Ivaniću, Dubravi, Gradcu i Lupoglavu, koje su zapuštene i djelomice ruševne bile, urediti.³⁰ Spominju se i kuće u Varaždinu. U pavlinskom samostanu u Čakovcu i u crkvi u Ivaniću podigao je nove oltare.³¹ Poznato je također da je Selišćević sklopio ugovor s majstorom *Mihaelom Cussom* (Michaele Cussa) za izradbu propovjedaonice u zagrebačkoj stolnici (*sit marmore duplici albo, et nigro intermixtis lapidibus genuensibus ... etc.*).³² Ugovor je sklopljen 28. travnja 1695.

2.3. Već je spomenuto da je Selišćević kao biskup imao rješavati i teškoće s novodoseljenim pravoslavnim Vlasima. U svome radu o patrijarhu Arseniju Crnojeviću u Pakracu³³ priopćio je Dimitrije Vitković niz podataka. Među ostalima je izvješće zagrebačkog kanonika Petra Crnkovića o namjeri patrijarha Arsenija da sa srpskim narodom ode u Rusiju: tražio je u Beču dopuštenje - *facultatem cum suo populo abeundi et transeundi ad Partes Moscoviae*.³⁴ U izvješću spomenuti kanonik naziva patrijarha: Pseudo Archi Eppus Graecus. Pravoslavci nisu otišli, ali su bili uzročnici brojnih nesporazuma.

Za biskupske službe Stj. Selišćevića objelodanjena je *Cithara Octochorda* (1701)³⁵, a sačuvana je i naredba o orguljašu u Ivanić Kloštru.³⁶ Biskup je naime za boravka u biskupskom ivanićkom gradu, kao patron župne crkve objavio uredbu 30. travnja 1700. o stalnom orguljašu u spomenutoj crkvi koji je bio dužan uz to poučavati djecu čitanju i pisanju. Kao nagradu za orguljanje svaka će plemićka kuća davati 2 groša, a građanska i seljačka po jedan, dok će za poučavanje djece biti plaćen posebno, prema ondašnjim običajima.

U povijesti hrvatske kulture i znanosti Stj. Selišćević je zaslužan što je *Metropolitanska knjižnica* dobila svoje prve konstitucije (uređene i objelodanjene sporazumno sa zagrebačkim kaptolom, 5. srpnja 1695).³⁷ Prema njima: 1. Kaptol se zajedno s biskupom skrbi za knjižnicu, upravlja njome i nadzire je; 2. Kaptol ima pravo služiti se knjigama unutar knjižnice, a za upotrebu izvan zgrade bilo je

³⁰ Lj. Ivančan, nav. dj., str. 597.

³¹ Ondje.

³² L. Dobronić, *Biskupski i kaptolski Zagreb*, Zagreb 1991, str. 47. U bilješci br. 52 autorica tumači tko je bio klesar M. Cussa; pripominje da se "prema novijim istraživanjima" zvao Kuša.

³³ D. Vitković, *Patrijarh Arsenije Crnojević u Pakracu*, Starine JAZU, knj. 36., Zagreb 1918., str. 181-182.

³⁴ Ondje.

³⁵ *Cithara octochorda seu Cantus sacri Latino-Sclavonici, quos in octo partes pro diversis anni temporibus distributos ... prodire jussit Joannes Znika. [Latine et Croaticae]. Viennae Austriae, 1701., 8° (8) + 492 + (10).*

³⁶ J. Barlè, *Odredba biskupa Stjepana Selišćevića glede orguljaša u Kloštru Ivaniću*, Sveta Cecilija, 7(1913), br. 3. str. 42.

³⁷ M. Markov, *Metropolitanska knjižnica*, Zbornik ZN, I., Zagreb 1944, str. 497-498.

potrebno priskrbiti biskupovo dopuštenje; 3. Kaptol je predlagao knjižničara ali ga je imenovao biskup; 4. Ključeve vanjskih vrata knjižnice čuvat će kanonik-čuvar, a ključeve vrata koja vode iz dvora u knjižnicu imat će biskup, njima će se služiti on i osobe kojima biskup posebice dopusti; biskup pridržava pravo izlaziti u knjižnicu bez dopuštenja kaptola; 5. Za uzdržavanje i popravljavanje zgrade skrbiti će se biskup, kaptol i crkva, a za troškove oko nabavke i uveza knjiga skrbiti će se samo crkva.³⁸

2.4. Biskup Selišćević je "od g. 1693. do svoje smrti djelovao veoma uspješno i na političkom polju, te je po želji stališa i redova umjesto grofa Adama Batthyana" bio banski namjesnik, kako piše Lj. Ivančan.³⁹ Predsjedao je primjerice sjednici Hrvatske kraljevske konferencije 11. travnja 1701. u Zagrebu, *in arce episcopali Zagrabieni* na kojoj se raspravljalo i odlučivalo o pobuni Vlaha - *apud Valachos (...) in partibus trans Colapiano - Glinanoque (...) locatos et residentes* i pripremama za otpor protiv njih.⁴⁰

* * *

Zagrebački biskup Stjepan Selišćević od Gacke umro je 1. travnja 1703. bez pisane oporuke. Pokopan je u kriпти zagrebačke stolnice uz veliki oltar i stari tabernakul. Pred izaslanicima kaptola je izjavio, da se nakon isplate njegovih dugova (oko 3000 forinti) ostatak upotrijebi za zaklade. Kuću u Varaždinu ostavio je svojim nasljednicima zagrebačkim biskupima uz obvezu služenja jedne sv. mise mjesečno i na godišnjicu smrti. Od gotovinskog iznosa skoro 12.000 for. dobilo je sjemenište 1000 for., stolnica pak 2000 for., kaptol 1000 for., svaki kanonik po dva dukata. U katedralnoj riznici čuva se Selišćevićeva zlatom i srebrom vezena kazula s njegovim grbom, ondje su ubilježeni i svijećnjaci od kojih je jedan srebrni načinio Selišćevićevih (Iov. br. 168, popis g. 1915), ostale su dali načiniti onodobni kanonici.⁴¹

Među biskupima koji su upravljali Zagrebačkom biskupijom Stjepan Selišćević, podrijetlom iz Gacke, vrlo je zauzeto, predano, osobnom srčanošću pridonosio učvršćenju cjelovitosti područja naše najveće crkvene pokrajine. Svojim radom nastojao je ostvariti nade i želje crkvene i narodne u obrani pravih vrednota.

Literatura: Lj. Ivančan, *Podatci o zagrebačkim kanonicima*, 2. Rukopis, str. 595-598; J. Buturac, *Zagrebački biskupi i nadbiskupi 1094-1944*, Zagreb 1944; J. Barlè, *Odredba biskupa Stjepana Selišćevića glede orguljaša u Kloštru Ivaniću*, Sv Cecilija, 7/1913., 3, str. 42; Isti, *Popravak*

³⁸ *Statuta Capituli et collegii prebendariorum Zagrabienisium cum decretis ecclesiae cathedralis zagrabienis. Anno 1852. recompacta. Zagrabiae 1912*, str. 113-114.

³⁹ Lj. Ivančan, nav. dj., 598.

⁴⁰ J. Buturac, J. Kolonić, A. Lukinović, V. Šojat, *Hrvatske kraljevske konferencije*, 1., Zagreb 1985, str. 252-253.

⁴¹ Usp. Lj. Ivančan, nav. dj., str. 599.

zagrebačkih gradskih zidina, Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog arkiva, 15/1913., sv. 2, str. 147-148; Vj. Klaić, *Život i djela Pavla Rittera Vitezovića (1652-1713)*, Zagreb 1914, str. 89, 91, 100, 114, 123, 125, 189; R. Lopašić, *Slavonski spomenici za XVII. vek. Pisma iz Slavonije u XVII. veku (1633-1703)*, Starine JAZU, knj. 30, Zagreb 1902, str. 1-176, br. III, LXXII, CVIII, CIX, CXI, CXV, CXVII, CXVIII, CXX; R. Horvat, *Junaštvo zagrebačkog kanonika Selišćevića*, Obzor, 79/1939, br. 172, 1-2; E. Laszowski, *Selišćević od Gacka Sijepan. Znameniti i zaslužni Hrvati*, Zagreb 1925, str. 237; M. Vanino, *Isusovci i hrvatski narod*, sv. I, Zagreb 1969, str. 125, 164, 298, 291; sv. II, Zagreb 1987, str. 500; L. Dobronić, *Biskupi i kaptolski Zagreb*, Zagreb 1991, str. 47; *Statuta Capituli et collegii prebendariorum zagrabiensium cum decretis ecclesiae cathedralis zagrabiensis. Anno 1852. recompacta, Zagrabiae 1912*, str. 113-114; A. Markov, *Metropolitanska knjižnica. Zbornik Zagrebačke nadbiskupije*, sv. I, Zagreb 1944, str. 497-498; D. Vitković, *Patrijarh Arsenije Crnojević u Pakracu*, Starine JAZU, knj. 36, str. 181-182; J. Buturac - A. Ivandija, *Povijest Katoličke crkve među Hrvatima*, Zagreb 1973, str. 177; J. Barbarić, J. Kolanović, A. Lukinović, V. Šojat, *Hrvatske kraljevske konferencije*, Zagreb 1985, str. 143, 144, 168, 174, 178, 180, 202, 308.